

LAUSUNTO 3.3.2010

Jaakko Kiander
Reija Lilja

Lausuntopyyntö
VM028:00/2010

Eläkeryhmien töiden vaikuttavuusarviointi

Hallituksen asettamien Ahtelan ja Rantalan eläketyöryhmien tavoitteena oli esittää keinoja todellisen, keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän nostamiselle kolmella vuodella. Ahtelan työelämäryhmän loppuraportti painotti esityksissään toimenpiteitä, joissa edistetään työkykyä sekä parannetaan työhyvinvointia ja työllistämisedellytyksiä koko työuran aikana. Lisäksi työelämäryhmä ehdotti toimenpiteitä, joissa pyritään pidentämään työuran pituutta sen alkupäästä. Rantalan työryhmä ei päässyt keinoista yksimielisyyteen, vaan työnantaja- ja työntekijäpuoli tekivät työryhmän työn pohjalta omat työttömyysturvaa koskevat vaihtoehtoesityksensä.

Esitysten taustalla kasvanut kriisitietoisuus

Ennen vuonna 2009 koettua kansainvälisen finanssikriisin aiheuttamaa suurta taantumaa Suomen talous oli saavuttamassa täystyöllisyyden. Työllisyysaste oli yli 70 prosenttia ja julkinen talous selvästi ylijäämäinen. Työurat olivat myös pidentymässä kasvaneen työvoiman kysynnän ja vuoden 2005 eläkeuudistuksessa kohentuneiden kannustimien vuoksi. Tilanne muuttui kuitenkin nopeasti Suomen jouduttua muiden teollisuusmaiden tavoin syvään talouden taantumaa vuonna 2009. Kriisi johti tuotannon pudotukseen, työttömyyden nousuun ja työllisyysasteen laskuun. Lisäksi julkisen talouden tasapaino heikentyi nopeasti. Onkin odotettavissa, että vuoden 2009 talouskriisin perintönä Suomen julkinen talous joutuu painimaan alijäämäongelman kanssa todennäköisesti koko 2010-luvun. Julkisen talouden kannalta tilannetta vaikeuttaa myös samanaikainen suurten ikäluokkien siirtyminen työvoimasta eläkkeelle, minkä odotetaan johtavan työvoiman tarjonnan supistumiseen ja talouden kasvupotentiaalin heikentymiseen. Seurauksena on väestöllisen huoltosuhteen – eli eläkeläisten ja työikäisten suhteen – heikentyminen. Julkisessa taloudessa tämä näkyy ensin eläkemenojen kasvuna ja myöhemmin hoito- ja hoivamenojen kasvuna. Tämä näkymä loi nopeasti tietoisuuden julkisen talouden kriisistä, johon on haluttu hakea ratkaisua myöhentämällä suomalaisten keskimääräistä eläköitymisikä, jotta keski-

määräiset työurat pidentyisivät. Syystä tai toisesta juuri työurien pituus ja eläköitymisikä on nyt nähty työllistävän talouskasvun avaintekijänä. Näkemystä voi kuitenkin pitää rajoittuneena.

Taloudellisen kasvun tekijät

Talouspolitiikan keskeinen tavoite on työllistävän ja kestävän taloudellisen kasvun turvaaminen myös pitkällä aikavälillä. Osa tämän tavoitteen saavuttamista on riittävän työvoiman tarjonnan turvaaminen, mihin voidaan vaikuttaa myös eläkepolitiikalla. Kasvun ja työllisyyden kannalta monet muut tekijät ovat kuitenkin paljon tärkeämpiä. Keskeistä on talouden kilpailukyvyyn ja teknologisen kehityksen turvaaminen ja työvoiman osaamispääoman kehittäminen. Työvoiman tarjonnan ohella tärkeää on myös työvoiman kysyntä. Jos työpaikkoja ei ole, suurestakaan työvoiman tarjonnasta ei ole apua, vaan tuloksena on vain korkea työttömyys. Työpaikkojen luomisen ja yritystoiminnan edellytysten turvaamisen pitäisi tämän vuoksi olla talouspolitiikan keskiössä. Samaa tarkoitusta palvelevat myös toimet, joilla vähennetään suhdannetyöttömyyden lisäksi myös rakennetyöttömyyttä.

Ikärakenteen muutos ja huoltosuhde

Vaikka väestöennusteet ovat verraten luotettavia, liittyy tulevaan väestökehitykseen useita epävarmuustekijöitä. Eläkeikäisten ja vanhusten lukumäärän ennakointi on suhteellisen luotettavalla pohjalla; epävarmuus liittyy lähinnä elinaikaodotteen ennustamiseen. Sen sijaan työikäisen väestön määrän kehityksen ennakointi on vaikeampaa kuin eläkeläisten määrän arviointi. Tämä johtuu siitä, että työikäisten määrän tulevaan kehitykseen vaikuttavat paitsi nykyisten ikäluokkien koko myös tulevaisuuden maahanmuutto ja syntyvyys. Arviot näistä vaihtelevat jatkuvasti. Aiemmat ennusteet Suomen väkiluvun kääntymisestä laskuun eivät ole toteutuneet.

Väestöllistä huoltosuhdetta tärkeämpi muuttuja on taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa eläkkeellä olevan

väestön suhdetta työssäolevaan väestöön. Taloudelliseen huoltosuhteeseen vaikuttaa työssäolevien työurien pituuden lisäksi myös työhönosallistumisaste. Pidemmällä tähtäimellä suurin epävarmuus liittyy nettomaahanmuuttoon ja maahanmuuttajien työllisyysasteeseen. Näillä tekijöillä voi vuoteen 2030 mennessä olla talouden kannalta suurempi merkitys kuin keskimääräisen eläköitymisiän muutoksilla. Taloudelliseen huoltosuhteeseen vaikuttavat lisäksi keskimääräisen vuosityöajan kehitys ja työttömyysaste.

Eläketyöryhmien asettamisen taustalla on ajattelumalli, jossa työurien pidentämisen tarpeellisuus (tai välttämättömyys) on nostettu esiin ainoana tekijänä, jolla talouden tulevaan kehitykseen voidaan vaikuttaa. Kyseessä on kuitenkin tekijä, joka vaikuttaa lähinnä työvoiman tarjontaan. Lähivuosina kasvun kannalta kriittisempi tekijä on kuitenkin uusien työpaikkojen luominen, ei niinkään pula työnhakijoista.

Suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle 2010-luvun alussa. Tästä aiheutuva työikäisen väestön supistuminen on suuruusluokaltaan runsaat 100 000 henkeä, mutta se ei kuitenkaan työvoiman kysynnän supistuttua johda työvoimapuulaan vaan lähinnä helpottaa työmarkkinoiden sopeutumista heikentyneeseen kysyntätilanteeseen. Onkin odotettavissa, että vastoin aiempia odotuksia työttömyys ja vajaatyöllisyys pysyvät pitkään talouden ja politiikan ongelmina eikä suurten ikäluokkien eläköitymisestä aiheutuvaa työvoiman tarjonnan supistumista juurikaan tulla huomaamaan.

Työmarkkinoiden sopeutumista suurten ikäluokkien eläköitymiseen helpottaa työvoiman tarjonnan joustavuus. Tarjolla olevan työvoiman määrä ei riipu ainoastaan työikäisen väestön määrästä vaan myös työllisyystilanteesta; työvoiman kysynnän supistuessa osa työvoimasta siirtyy pois työmarkkinoilta (esim. opiskelamaan tai hoitovapaalle) palatakseen takaisin kun kysyntätilanne paranee. 1990-luvun laman aikana työvoiman tarjonta supistui Suomessa noin 100 000 hengellä. Lamaa seuranneen nousukauden aikana (vuosina 1995-2008) työllisyys kasvoi noin 500 000 hengellä ja työvoiman tarjonta noin 250 000 hengellä. Samaan aikaan työikäisen väestön määrä kasvoi noin 185 000:lla. Tarjonnan joustavuudesta pitää huolen laaja vajaatyöllisyys sekä opiskelun ja hoitovapaiden käyttö työntöön vaihtoehtoina.

Työikäinen väestö ei välttämättä kehity ennustetulla tavalla. Suurin epävarmuustekijä on maahanmuutto. Vuosien 1995-2008 aikana Suomen työikäinen väestö kasvoi jatkuvasti enemmän kuin väestöennuste ennako. Tähän oli syynä Suomeen suuntautuneen nettomaahanmuuton voimakas kasvu. Voimakkaasta muuttoliikkeestä on esimerkkejä myös muista Euroopan maista. Muuttoliike reagoi työllisyystilanteeseen ja työvoiman kysyntään.

Työurat ja työllisyysaste

Työurien pidentyminen johtaa korkeampaan työllisyysasteeseen ja korkea työllisyysaste puolestaan tuottaa keskimäärin pitkät työurat. Jos työllisyysaste on 80 %, ovat työvoimaan kuuluvat ihmiset töissä keskimäärin 40

vuotta. Suomessa saavutettiin vuonna 2008 taso, jossa työllisyysaste oli noin 70 % ja työurien pituus 35 vuotta. Tavoitteena tulisi luonnollisesti olla työurien pidentäminen 40 vuoteen. Tämä edellyttää ainakin seuraavia asioita:

- ▶ keskimääräinen työttömyys alenee, jolloin työttömyysjaksot lyhenevät;
- ▶ opiskeluaikat lyhenevät opintoja tehostamalla;
- ▶ työkyvyttömyyseläkkeellä olo vähenee;
- ▶ kaikkein nuorimpien ikäluokkien pääsy työmarkkinoille esim. osa-aikatyöhön helpottuu;
- ▶ kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolella olevia ryhmiä (vajaakuntoiset, osa maahanmuuttajista) integroidaan työelämään;
- ▶ hoitovapaiden käyttö vähenee;
- ▶ kannustetaan ja tuetaan yhä useampia jatkamaan työelämässä 68 ikävuoteen asti.

Vanhuuseläkkeen tai työttömyyseläkkeen ikärajojen muuttaminen ei juurikaan vaikuta näihin tekijöihin. Sen sijaan ratkaiseva vaikutus on työttömyydellä ja taloudellisella kasvulla.

Työttömyyseläkkeen laajan käytön taustalla on työttömyys. Jos ikääntyneiden työpanokselle olisi riittävästi kysyntää, työntekijöitä ei siirrettäisi eläkeputkeen. Sama pätee myös vanhuuseläkkeeseen: jos työvoimasta olisi pulaa, työnantajat pyrkisivät luomaan kannustimia sille, että ikääntyneet työntekijät lykkäisivät eläköitymistään. Eläkejärjestelmän osalta nämä kannustimet ovat jo olemassa. Työmarkkinatilanne vaikuttaa luonnollisesti myös nuorten ja vajaakuntoisten työllistymiseen.

Avainasemassa työurien pidentymisen kannalta ovat siten toisaalta työttömyyden alentaminen ja toisaalta nuorten ikäluokkien työskentelymahdollisuuksien parantaminen mm. opintoja tehostamalla.

Keskittyminen eläköitymisiän muuttamiseen ei ratkaise työuriin liittyvää ongelmaa. Ikärajoja nostamalla voidaan toki rajoittaa eläkkeelle pääsyä, mutta ei estää työttömyyttä eikä vähentää työkyvyttömyyseläkkeitä. Työttömyyden vähentämiseksi tarvitaan työllistävää talouskasvua.

Eläkeiän nostamisella voi olla myös kielteisiä vaikutuksia. Koska joissain tapauksissa ikääntyneiden työntekijöiden työkyky heikentyy, voi vanhuuseläkeiän nosto lisätä ko. ikäryhmässä työttömyyttä ja työkyvyttömyyttä.

Edellisten eläkeudistusten vaikutukset

Työeläkejärjestelmää uudistettiin Suomessa viimeksi vuonna 2005. Tuolloin otettiin käyttöön joustava eläköitymisikä, joka vaihtelee välillä 63-68 vuotta. Joustava eläkeikä huomioi yksilöiden väliset erot työkyvyssä kuten myös eri ammattien väliset erot. Työurien pidentämiseen kannustettiin eläkekarttumia parantamalla. Lisäksi vuonna 2010 tulee käyttöön elinaikakerroin, joka alkaa vähitellen leikata tulevia eläkkeitä, mikä osaltaan luo lisäkannustimen työurien pidentämiseen.

Uudistus alkoi välittömästi vaikuttaa odotetulla tavalla. Vuosina 2006-2008 eläkkeelle siirtyminen myöhentyi ETK:n arvioiden mukaan ennakkoidusti. Hyvän kehityksen katkaisi vuonna 2009 koettu talouden poikkeuksellisen syvä taantuma ja siihen liittynyt työttömyyden kasvu, jotka lyhentävät työuria. Kyseessä on kuitenkin suhdanneluonteinen häiriö. On syytä olettaa, että työmarkkinatilanne normalisoituu talouden toipuessa. Kun työvoiman kysyntä kääntyy kasvuun, työurat lähtevät myös uudelleen kasvuun. Vuoden 2005 uudistukset luovat tähän pysyvän kannustimen.

Samaan suuntaan vaikuttaa myös 2010-luvulla (ja varsinkin 2020-luvulla) eläköitymisikään tulevien ikäluokkien vanhempia ikäluokkia parempi koulutus ja terveys. Useimmat työtehtävät ovat myös muuttuneet selvästi vähemmän fyysisesti rasittaviksi kuin aiemmin, mikä osaltaan tulee edistämään nuorempien ikäluokkien työssäjaksamista.

Elinaikakerroin tulee myös myöhentämään eläköitymistä. Sen vaikutus eläköitymispäätöksiin ei luonnollisestikaan voi olla vielä näkyvässä. On kuitenkin syytä odottaa, että pitkällä aikavälillä elinaikakerroin luo tehokkaan työssäolokannustimen, jolla tulee olemaan kasvava merkitys työurien kannalta. Jostain syytä tätä keskeistä tekijää ei ole huomioitu tämänhetkisessä eläkekeskustelussa.

Eläkejärjestelmän tulisi olla vakaa ja ennustettava. Suomalaista työeläkejärjestelmää on uudistettu viimeksi 5 vuotta sitten ja työttömyyseläkkeitä viime vuonna. Elinaikakerroin on vasta tulossa käyttöön. Päätöksentekijöillä tulisi olla malttia odottaa jo tehtyjen uudistusten vaikutusta ennen kuin riennetään tekemään uusia uudistuksia (tai heikennyksiä) sosiaaliturvan perustaan. Eläkejärjestelmää ei pitäisi olla koko ajan muuttamassa, ellei tavoitteena sitten ole luottamuksen murentaminen koko järjestelmää kohtaan. Uudistusten tekemisellä ei ole tavaton kiire, koska työvoimapula ei näytä olevan uhkaamassa Suomen taloutta lähivuosina.

Työelämän laadullinen parantaminen: Ahtelan työryhmän esitykset

Ahtelan työelämäryhmän tärkein tavoite on työkyvyttömyyseläkkeiden määrän merkittävä vähentäminen. Tähän tavoitteeseen pyritään paitsi tehokkaan ja kattavan työkykyä tukevan terveydenhuollon avulla kuin myös työhyvinvoinnin kehittämisen keinoin. Tätä tavoitetta tukee se, että työkyvyttömyyseläkkeen alkavuuksien vähentämisellä on merkittäviä vaikutuksia työurien pituuteen. Kannisto ja Risku (2010) osoittavat, että jos keskimääräisen työkyvyttömyyseläkealkavuus alenisi parhaan yrityspuolikkaan tasolle, eläkkeellesiirtymisiän odote nousisi noin *runsaalla vuodella*. Mielenterveyden sairauksien perusteella myönnettyjen eläkkeiden osuuden puolittaminen nostaisi eläkkeellesiirtymisikää noin 0,5 vuotta, josta masennuksen perusteella myönnettyjen eläkkeiden puolittuminen muodostaa 0,3 vuotta.

Suomessa tehdyt tutkimukset ja selvitykset viittaavat siihen, että työkyvyllä ja työoloilla on selkeä yhteys

eläkkeelle siirtymisalttiuden kanssa. Ahtelan työelämäryhmän loppuraportin monet ehdotukset pyrkivät sekä parantamaan työkykyä että vähentämään eri sosiaaliryhmien välisiä eroja terveydessä ja työkyvyssä. Nämä toimenpiteet ovat työurien pidentämisen näkökulmasta tärkeitä. Suomessa sosioekonomiset erot toimintakyvyssä ja työkyvyssä sekä itse arvioitussa terveydessä ovat suuria. Terveys ja työkyky kohenevat tehokkaimmin silloin, kun onnistutaan parantamaan niiden ryhmien terveyttä, joihin terveysongelmat kasautuvat. On arvioitu, että jos koko Suomen väestön sairastavuuden riskiä pystyttäisiin alentamaan korkeasti koulutetun väestön riskitasolle, vähentämispotentiaali olisi jopa 20–40 prosenttia nykyisestä sairastavuudesta. (Parjanne, 2008)

Tutkimustuloksia työelämän laadun vaikutuksista

Karisalmen, Tuomisen ja Kalivan (2008) ”Joustava eläkeikä” –tutkimuksen seuranta-aineistosta tekemät analyysit osoittavat, että työssä jatkamisen aikomuksiin liittyivät sukupuolen lisäksi *työkyky, psyykkinen kuormittuminen ja työnantajan suhtautuminen* ikääntyviin työntekijöihin. Vastaavia tuloksia on saatu myös kunta-alan työntekijöiden laajassa seurantatutkimuksessa (von Bonsdorff, 2009). Ilmakunnas ja Ilmakunnas (2008) osoittavat työolotutkimuksen aineistolla, että *psyykkisellä kuormittumisella* on merkittävä kielteinen vaikutus työssä jatkamissuunnitelmiin 63-ikävuoden jälkeen. Palkansaajien tutkimuslaitoksessa Petri Böckermanin tätä lausuntoa varten tekemät analyysit työolotutkimuksen aineistolla (joissa työntekijöiden monien eri ominaisuuksien vaikutus on vakioitu) osoittavat, että työtyytyväisyyden ja eläkeaikomusten välillä on voimakas tilastollinen yhteys. Tyytymättömyys lisää selvästi varhaiseläkeaikomuksia. Eläkeaikomuksilla on merkitystä, sillä niiden on havaittu korreloivan vahvasti toteutuneen eläkkeellelähdön kanssa (Uusitalo, Kautto ja Lindell, 2010).

Työkyvyn ja työolojen parantamisen vaikutuksista *työurien pituuteen* ei ole olemassa yksiselitteistä empiiristä tutkimustietoa, mikä vaikeuttaa Ahtelan työelämäryhmän toimenpide-ehdotusten vaikuttavuuden kvantitatiivista arviointia. Olemassa olevan tiedon avulla voidaan kuitenkin arvioida, *minkälainen potentiaali ikääntyneiden työurien pidentämiseen liittyy, jos (työoloja ja työkykyä kehittämällä) alemmilla koulutustasoilla työvuosien odotusarvo saataisiin nousemaan korkeasti koulutettujen tasolle.* Yhdistämällä Pekka Myrskylän laskelmat 55-vuotiaiden työvuosien odotusarvosta (Tuominen ja Rantala, 2010) vuodelta 2007 Tilastokeskuksen 55-vuotiaiden koulutusastejakaumaan samalta vuodelta tällainen arvio voidaan tehdä. Jos kaikilla koulutustasoilla työvuosien odotusarvo vastaisi ylimmän korkea-asteen odotusarvoa, *55-vuotiaiden miesten työvuosien odotusarvo nousisi 2,2 vuodella* ja vastaavan ikäisten *naisten vajaalla 2 vuodella* (yhteisvaikutus 2,1 vuotta). Nämä Palkansaajien tutkimuslaitoksessa tehdyt laskelmat osoittavat, että työkyvyn

ja työolojen kehittäminen sisältävät merkittävän työurien pidentämiseen liittyvän potentiaalin.

Koulutuksen merkitys

Työelämässä tapahtuviin muutoksiin sopeutuminen ja työssä jaksaminen vaativat hyvää ja kehittyvää osaamista. OECD:n (2005) aikuiskoulutusraportin mukaan politiikan keskiössä tulisi olla epäedullisessa asemassa olevien ryhmien osaamistason nostaminen, sillä tasapuolisemmalla osaamisen jakautumisella yhteiskunnassa on suuri vaikutus koko talouden suorituskykyyn. Lissabonin sopimuksen keskeisinä tavoitteina on EU tasolla nostaa vuoteen 2010 mennessä keskimääräistä eläkkeelle jäämisikää 64 vuoteen. Tähän liittyen Komissio on esittänyt, että 55+ ikäryhmälle tulisi luoda paremmat mahdollisuudet nostaa osaamistasoaan. Vuoden 2006 aikuis-koulutustutkimuksen mukaan työvoimassa olevista 55–64-vuotiaista suomalaisista 40 prosenttia (kansainvälisesti korkea osuus) osallistui ammatilliseen aikuiskoulutukseen, kun 35–44-vuotiaista näin teki 57 prosenttia.

Liljan (1996) työvoimatutkimukseen aineistoon perustuva analyysit toteutuneesta eläkkeelle jäämisestä 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä 1980-luvun puolivälissä tehtyjen varhaiseläkeuudistusten jälkeen osoittavat, että ikääntyneiden osallistumisella henkilöstökoulutukseen on merkittävä jarruttava vaikutus varhaiseläkkeelle siirtymispäätökseen. Tätä tulosta tukee myös tuore kansainvälinen vertailututkimus, missä myös Suomi oli yhtenä vertailumaana mukana (Fourage ja Schils, 2009).

Liljan analyysit osoittavat, että 54-vuotiaina työssä olleista henkilöistä, jotka 55–64-vuotiaina osallistuivat henkilöstökoulutukseen, oli 62 prosentin todennäköisyys olla edelleen työssä 64-vuotiaana. Vastaava todennäköisyys koulutukseen osallistumattomilla oli vain 37 prosenttia. Henkilöstökoulutukseen osallistumisen lisäksi analyyseissa otettiin huomioon erot henkilöiden perhesuhteissa, koulutuksessa, sosioekonomisessa asemassa ja toimialassa, joten yllä esitetyt koulutuksesta saatuja vaikutuksia voidaan pitää näistä muista tekijöistä ”puhdistettuina” vaikutuksina.

Liljan tulosten perusteella voidaan laskea, että henkilöstökoulutukseen osallistuneiden 54-vuotiaiden työura oli 1,25 vuotta pidempi verrattuna koulutuksen ulkopuolelle jääneisiin. Jos 55+ ikäryhmän henkilöstökoulutuksen osuutta nostettaisiin 17 prosenttiyksiköllä (eli parhaassa työiässä olevien ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuvien tasolle 57 prosenttiin), Liljan tulosten mukaan tämä pidentäisi 55-vuotiaiden työuria 0,2 vuodella. Mitä suurempi nousu aikuiskoulutettujen osuudessa toteutuisi, sitä suurempi olisi työurien pidentäminen. Ahtelan työelämäryhmän esitykset aikuisten osaamisen kehittämisestä saavat siis tukea näistä tuloksista.

Jatkotutkimusta tarvitaan

Valkosen ja Määttäsen (2010) mukaan varallisuudella on merkitystä eläkeuudistusten kannustinvaikutusten kan-

nalta. Tämä johtuu siitä, että varakkaampien ihmisten on helpompi rahoittaa varhainen eläkkeelle siirtyminen omien säästöjensä turvin. Väestön varallisuuden kasvu tulee vaikeuttamaan eläkeiän myöhentämistä ikärajoja nostamalla. Tämä seikka nostaa Ahtelan työelämäryhmän työelämän laadun ja työkyvyn kohentamiseen liittyvien ehdotusten *painoarvoa* työurien pidentämistä tähtäävien toimenpiteiden joukossa.

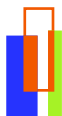
Vaikka Ahtelan työelämäryhmän toimenpiteiden vaikuttavuudesta ei ole olemassa huolellisia, modernin tutkimuksen kriteerit täyttäviä vaikuttavuusanalyyskejä, voidaan olemassa oleva tiedon perusteella tehdä se johtopäätös, että toimenpide-ehdotuksiin tulee suhtautua vakavuudella. Työryhmän ehdotus perustaa kuusi työryhmää, jotka työستävät edelleen toimenpide-ehdotuksia, on perusteltu. Tarvittavia vaikuttavuusanalyyskejä voidaan tehdä monilla eri tavoin. Esimerkiksi yhdistämällä Kelan työterveydenhuoltoon koskevia tilastot Tilastokeskuksen yritys- ja yöntekijätilastoihin, on mahdollista luoda tutkimusasetelmia, joissa voidaan luotettavasti arvioida työterveyshuollon ja työurien välisiä riippuvuussuhteita. Työterveyshuollon työelämävaikutuksia arvioidessa työmarkkinoiden toiminnan asiantuntemus on tärkeää. Muutoinkin olisi tarpeen, että työryhmien perustamisen yhteydessä huolehditaan siitä, että niissä on mukana riittävä tutkimusosaaminen.

Lopuksi

Työurien pidentäminen ja työllisyysasteen nostaminen ovat tällä vuosikymmenellä keskeinen yhteiskuntapolitiikan tavoite. Työurat voivat Suomessa pidentyä monesta kohtaa ja työllisyysasteessa on nousuvaraa kaikissa ikäluokissa. Nuorten kohdalla tärkeintä on opiskeluaikojen lyhentäminen opiskelua tehostamalla sekä nuorisotyöttömyyden alentaminen. Vajaakuntoisuuden, työkyvyttömyyden ja syrjäytymisen vähentäminen ovat niinkään tärkeää, jotta parhaassa työiässä olevien vajaatyöllisyyttä voidaan vähentää.

Työllisyysasteet ovat viimeisen 15 vuoden aikana kasvaneet suhteellisesti eniten 55 vuotta täyttäneiden joukossa. Tähän on osaltaan vaikuttanut vuoden 2005 eläkeuudistus, joka paransi selvästi työssäjatkamisen kannustimia. On odotettavissa, että elinaikakertoimen käyttöön-otto voimistaa näitä kannustimia edelleen.

Työurien pidentämisen esteenä ei Suomessa ole liian alhainen eläkeikä. Työuria lyhentävät ennen kaikkea työttömyys ja työkyvyttömyys. Näihin ongelmiin ei voida puuttua eläkeiän muuttamalla. Lähivuosina suurimpana haasteena ei ole työvoimapula vaan työttömyyden voittaminen työllistävän talouskasvun avulla. Samalla työelämän laatuun ja työhyvinvointiin liittyvät tekijät muodostuvat entistä tärkeämmiksi. On syytä uskoa, että työterveyttä ja työhyvinvointia sekä johtamista kehittämällä työelämä voidaan tehdä entistä houkuttelevammaksi myös ikääntyneiden yöntekijöiden kannalta. ■

Lähteet

von Bondsdorff, M. E. (2009), *Intentions of Early Retirement and Continuing to Work among Middle-aged and Older Employees*, *Jyväskylä Studies in Business and Economics* 83, Jyväskylä.

Fouarge, D. ja T. Schils (2009), *The Effect of Early Retirement Incentives on the Training Participation of Older Workers*, *Labour* 23 (Special Issue), 85-109.

Ilmakunnas, P. ja S. Ilmakunnas (2008), "Gradual retirement and lengthening of working life", P.A. Kemp, K. van den Bosch, and L. Smith, eds., *Social Protection in an Ageing World*, Antwerpen: Intersentia, *International Studies on Social Security*, Vol. 13, 2008, 153-172.

Kannisto, J. ja I. Risku (2010), *Työkyvyttömyysalkavuuden vaikutus eläkkeellesiirtymisiin odotteeseen*, julkaisussa Uusitalo, H., M. Kautto ja C. Lindell (toim.) (2010), *Myöhemmin eläkkeelle – selvityksiä ja laskelmia*, Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2010:1, Helsinki, 131-133.

Karisalmi, S., E. Tuominen ja K. Kaliva (2008), *Eläkeaikomukset ja eläkkeellesiirtyminen. Seurantatutkimus Joustava eläkeikä –tutkimuksen aineistosta*, Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:2, Helsinki.

Lilja, R. (1996), *Microeconomic Analysis of Early Retirement in Finland*, julkaisussa E. Wadensjö (toim.), *The Nordic Labour Markets in the 1990's, Part 2*, North-Holland, Amsterdam, 69-92.

Tuominen, E. ja J. Rantala (2010), *Koulutuksen vaikutus eläkkeellesiirtymisiin odotteeseen*, julkaisussa Uusitalo, H., M. Kautto ja C. Lindell (toim.) (2010), *Myöhemmin eläkkeelle – selvityksiä ja laskelmia*, Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2010:1, Helsinki, 176-180.

OECD (2005), *Promoting Adult Learning*, OECD publications, Paris.

Parjanne, M. (2008), *Terveysteen, hyvinvointiin ja sairauksien ehkäisyyn kannattaa investoida*, julkaisussa Seija Ilmakunnas (toim.), *Hyvinvointipalveluja entistä tehokkaammin*, VATT-julkaisuja 48, Helsinki.

Pohjanpää, K., H. Niemi & T. Ruuskanen (2008), *Osalistuminen aikuiskoulutukseen. Aikuiskoulutustutkimus 2006, Koulutus 2008*, Tilastokeskus, Helsinki.

Uusitalo, H., M. Kautto ja C. Lindell (toim.) (2010), *Myöhemmin eläkkeelle – selvityksiä ja laskelmia*, Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2010:1, Helsinki.

Valkonen, T. ja N. Määttänen (2010), *Varallisuus ja eläkkeelle siirtyminen*, Eläketurvakeskuksen raportteja 2010:1, Helsinki.